

Georges Rouault

Rouault egyedülálló jelenség a modern művészetben. Az a szomorúságig menő mély komolyság, amellyel a modern kapitalizmus kitaszítottjainak embertelen sorsát szemléli, az erkölcsi szépség elkésett dicséretét nyújtja egy nagyszerű művészetben keresztül.

A XIX. század végén és a XX. század elején a keresztény kultusz erősödött Franciaországban mint visszahatás a haladó társadalmi erőkre. Ez a történelmi jelenség adja Rouault művészetének a háttérét és művészetén keresztül egy elkésett világnézet hozza szép virágait. Kétezer év késéssel valósította meg azt a művészetet, amit az őskeresztény vagy barbár-kereszténység nem tudott megvalósítani. A föltevés helyességét nem zárja ki az a tény, hogy Rouault az imperializmus idejében él, nem pedig a főbomló rabszolgarendszerben, mert Rouault élményeit társadalmilag nem kookeztizálta, hanem megmaradt a vallási élménynél.

Rouault-nak a párizsi Modern Művészetek Múzeumában van egy képe, amely őskeresztény tájat ábrázol. Zöld vizeken elszórt szigetek és az előtérben csónakon nő ül, akinek a feje kendővel van bekötve és egy férfi evez. Szuggesztív hatású a kép, amely irreális melankólikus optimizmusával megragad. Talán a melankólia a földi élet átmeneti voltában gyökerezik, az optimizmusa abból a föltevésből következhet, hogy többet nyer az ember a halállal, mint veszít. Minél hamarabb elhagyni a porhüvelyt, amely a lelket a bűnökre hajlamos test börtönében zárva tartja. Hősiesebb magatartásnál a halálfélelem teljes hiánya jelentkezik. Az őskeresztény hős a vértanúságot sóvárogja, hogy mihamarabb isten közelségébe jusson a lélek. Lélektanilag érthetővé válik a dolog, ha a rabszolgák és a szegények elnyomott helyzetére gondolunk, akik az őskeresztény gyülekezeteket alkották. Ekkor még nem létezett papi hierarchia, még nem sajátította ki a kereszténységet a hivatásos papság. Rouault ma is az elnyomottak nyomorúságát látja és nem keresi annak társadalmi okait, viszont ezen a ponton keresztül kapcsolja össze őskeresztény élményét korunkkal, a modern kapitalizmussal.

Ezt a művészetet az egyház nem ismeri el, mint keresztény művészetet, mert Rouault nem fest angyalokat, mint Fra Angelico és madonákat, amelyek a győzelmes egyház kellékterébe tartoznak. Rouault művészetéből hiányzik a dísz, dicsőség és fényűzés, az egyház viszont nem mondhat le a fényűzésről, és nem térhet vissza az alázat és szegénység világába.

Rouault 1871-ben, a Párisi kommun évében született és üvegfestők mellett dolgozott a katedrálisokban és közben az akadémiai képesítést is megszerezte. A középkori üvegfestmények nagy hatással voltak rá mély tűzükkel,

amelyek mély érzéseinek hiteles eszközeivé váltak.

Szakított mindennel, ami hazug és hamis. Művészete elítéli a mesterkelt világot. Az emberiség nagy általános fájdalommal együttérez, de ezt a fájdalmat általánosítja. Szakított az akadémiai modorral, a »befejezett« ünneplés megható szépséggel, finom kontúrokkal, olvadékonny átmenetekkel, a tér illúziójával. A régi művészetnek ezeket a kellékeit hazugnak érezte, a bűnös és hazug világ hiú, üres művészetének lombtárába utalta. Az addigi festészetnek minden szabályát elvetette és primitív eszközökkel teremtett meg egy világnézetéhez szabott festészetet.

Témaköre az általános fájdalom a világ gonoszsága fölött, az együttérző részvét a szenvedőkkel és a kitaszítottakkal. Nem keresi társadalmi gyökereit a fájdalom érzésének, ezért nem különbözteti meg társadalmi minőségük szerint a »bajokat« a születés és elmúlás fájdalmaira, ami a szocialista humanizmushoz vezetné, hanem megmarad az általános fájdalomnál, ami metafizikai, vallási állásfoglaláshoz vezet. Kedveli a bohócokat, akik színes öltözködésükön a könnyelmű élet vidám jeleit hordják és szánalmatébresztő ellentétben van szomorú életükkel. Ezeknek adja szívének minden szeretetét. Az erkölcsi szépnek oly bő forrását véli fölfedezni a szegények, társadalmilag lecsúszottak, bohócok, prostituáltak életében, hogy értük lemond a világ minden örömről, az egészségről, a fizikai szépségről. A sebesült bohóc című kompozíciója a Modern Művészetek Múzeumában a végtelen szomorúságot jelenti meg. A sebesült bohócot két társa gyámolítja vezeti. A kép tartalma a mély emberi együttérzés a fájdalomban, amely együttérzés átfogja és összekovácsolja a sanyarú sorsban élő embereket.

Rouault arcképeket is festett, bohócokat, Krisztusfejeket, prostituáltak, kispolgárok arcképeit. (Munkás nála nem szerepel!). Ezeknek az arcképeknek a szomorúságát a szemekben ülő komoly tekinteten felül a hosszú orr is fokozza, amely párhuzamosan kíséri az arc domborodó síkját. Általában az orr anatómiája folytán az emberi arcból előre ugrik és bizonyos ellentétes mozgást fejez ki, amely akaratosabb, ellenszegülő plasztikai érték, ez nem felel meg mindenkori Rouault szomorú, fájdalmas elképzelésének, ezért megnyújtja bohócai arcát és orrát.

A »Táncosnő«, a »Pár«, a »Le Faubour« című képek kék és fekete színekre épített komorúságukkal a kapitalista nagyvárosi élet gyomrának fekélyeit tárja föl súlyos drámai hangszereléssel. A nagy »tintafojtók« a telített lélek jelei, akiknek a torkát keserűség fojtogatja, de sohasem lázadnak föl az élet mázsás terhe ellen. A Le Faubourg külvárosi proletárnegyed

bérházának összevont-szemöldökű és vádoló-tekintetű ablakai szinte egyittéreznek a szenvedő emberrel. Minden tárgy egy közös érzésbe kapcsolódik az emberrel és homogén egységet alkot. A táncosnő kenyérkereseti gondoktól eltorzított »bájai« leleplezik a pénzen vásárolt szerelem minden sivárságát és előli a szemlélőben a szerelmi gerjedelem utolsó csíráját is. Itt látjuk, hogy Rouault ellensége a fizikai szépségnek és érzéseinek nagyhőfokú olvasztójában megsemmisül minden hiúság, akadémikus szépség, becsvágy, és kitűnik a szorgalmas »becsületes« élet által összegyűjtött javak hiábavalósága, mert itt kell hagyni az életet, mint a középkori pápöknek, akik a halál elragad.

Kifejező eszközeiben keresetlen; primitív, festőileg »műveletlen«, »barbár« eszközökkel fejezi ki mély érzéseit, amelyek szuggesztív erejüknel fogva páratlanok. Széles fekete kontúrokkal átszeli a tiszta világosszínű síkokat és olyanok mint a mostoha élet ostorcsapásai a lágy méléző hangulatban.

Az erkölcsi szépség e nagy festője, aki teljes ellentétben áll a fizikai szépség kultuszával, bizonyos mértékben példaként szolgálhat a ma művészeinek az erkölcsi szépség eltökélt kutatásában, akiknek a főadatuk egy mában gyökerező mély humanizmus művészi formáinak a föltárása lesz.

ACS JÓZSEF

Csak ez változatlan

*Minden-minden, ami körülöttem él:
jó barát, az élet, a világ,
házunk előtt a nagy vén eperfa
a dús tavasz, a legforróbb nyár.*

*Ereimben a vér, ajkomon a hang,
a csendesen hullámzó tiszta patak,
rigók dala fenn a májusfákon
folyóvizekben az uszkáló halak,*

*virító rózsá, és a komor éj,
táncát, ha járja az ütemes láb —
sorjában ez mind meg-megváltozik,
csak ez változatlan — szívemben a vágy.*

1953

MÁCSAY ISTVÁN